

Sammanställning av rättspraxis i sexualbrottsmål

Promemoria

RättsPM 2010:4
Utvecklingscentrum Göteborg
Augusti 2010



1	Inledning.....	3
2	Våldtäkt (BrB 6:1)	4
	2.1 Första stycket	4
	2.2 Andra stycket (hjälpöst tillstånd)	4
	2.3 Tredje stycket (mindre grov).....	6
	2.4 Fjärde stycket (grov våldtäkt)	7
	2.5 Försök och frivilligt tillbakadragande.....	7
	2.6 Bevisvärdering avseende våldtäkt	8
3	Sexuellt tvång (BrB 6:2).....	9
	3.1 Första och andra stycket.....	9
	3.2 Tredje stycket (grovt brott).....	9
4	Sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning (BrB 6:3).....	10
5	Våldtäkt mot barn (BrB 6:4)	11
	5.1 Första stycket (barn under 15 år)	11
	5.2 Andra stycket (barn 15-17 år samt avkomling)	13
	5.3 Tredje stycket (grov våldtäkt mot barn)	13
6	Sexuellt utnyttjande av barn (BrB 6:5).....	13
7	Sexuellt övergrepp mot barn (BrB 6:6)	13
	7.1 Första stycket	13
	7.2 Andra stycket (grovt brott)	14
	7.3 Bevisvärdering avseende sexuellt övergrepp mot barn.....	15
8	Samlag med avkomling eller med syskon (BrB 6:7)	15
9	Utnyttjande av barn för sexuell posering (BrB 6:8)	15
10	Köp av sexuell handling av barn (BrB 6:9)	15
11	Sexuellt ofredande (BrB 6:10).....	16
12	Köp av sexuell tjänst (BrB 6:11).....	16
	12.2 Försök	16
	12.3 Äldre fall.....	17
13	Koppleri (BrB 6:12)	17
	13.1 Första och andra stycket.....	17
	13.2 Tredje stycket (grovt brott).....	17
14	Ansvarsfrihetsregeln (BrB 6:14)	17
15	Straffvärde, påföljd m.m.	18

1 Inledning

Den 1 april 2005 trädde ett nytt 6 kap. brottsbalken (BrB) i kraft och stora ändringar genomfördes i sexualbrottslagstiftningen. I november 2005 gjordes en praxisöversikt omfattande domar i vilka den nya lagstiftningen tillämpats, se RättsPM 2005:6.

Föreliggande praxissammanställning innehåller ytterligare domar i vilka den nya lagstiftningen tillämpats. De domar som refereras här är avgöranden från Högsta domstolen och ett antal hovrättsavgöranden, både sådana som är refererade i *Rättsfall från hovrätterna* (RH) och sådana som inte är refererade. Bland de inte refererade avgörandena finns domar som åklagarkamrarna har skickat till Utvecklingscentrum Göteborg. Praxissammanställningen är alltså inte heltäckande. De domar som ingår i den tidigare gjorda praxisöversikten har, med något undantag, inte tagits med i denna praxissammanställning.

På grund av att en del domar delvis omfattas av sekretess är beskrivningen av händelserna i vissa fall kortfattade. I enstaka fall är sekretessen så omfattande att det inte går att utläsa vilket eller vilka gärningsmoment domstolen dömt över.

Domarna är refererade huvudsakligen med avseende på rubriceringsfrågor samt påföljdsfrågor och straffvärdebedömningar. När det gäller frågor om bevisvärdering finns några enstaka referat. Därutöver kan hänvisas till RättsPM 2007:13, i vilken ett granskningsprojekt redovisas. Under våren 2007 granskade Utvecklingscentrum Göteborg ett stort antal lagakraftvunna domar som meddelats sedan den nya sexualbrottslagstiftningen trädde i kraft 2005. Syftet med projektet var att kartlägga domstolarnas bevisvärdering i sexualbrottsmål och i vilken mån åtalen bifallits respektive ogillats.

Den som vill läsa en dom i dess helhet kan söka i Zeteos eller Karnovs sökfunktioner.¹ I de fall domarna finns där är detta anmärkt i slutet av respektive referat. I övriga fall kan domarna beställas från respektive domstol. I båda fallen finns uppgift om domstol och målnummer angivet i slutet av referatet. För de domar som inte finns att tillgå elektroniskt finns också Åklagarmyndighetens diarienummer angivet.

¹ För att hitta en dom (som inte är från Högsta domstolen eller är refererad i RH), gör så här: Gå in på Rålex och klicka på "Zeteo" eller "Karnov". I Zeteo: välj "Sök" och skriv in målnumret. Klicka på den aktuella rubriken i träfflistan och klicka sedan på "Läs domen här – med underinstans" i högermarginalen. I Karnov: Klicka på "Till tjänsterna" och skriv sedan in målnumret i sökfältet. För att hitta rätt träff kan man under rubriken "Praxis" till vänster välja "Hovrätterna". Klicka på aktuell träff. För att se domen i originalformat, som en pdf-fil, klicka på "skriv ut"-symbolen uppe till vänster och välj "Skriv ut som PDF i original" och välj därefter om filen ska öppnas eller sparas.

2 Våldtäkt (BrB 6:1)

2.1 Första stycket

2.1.1 En man dömdes för flera fall av våldtäkt och medhjälp till våldtäkt, varav tre av gärningarna hade skett efter lagändringen 2005. (RH 2005:45)

2.1.2 Våldtäkt innefattande vaginalt samlag ansågs normalt innebära en så allvarlig kränkning att brottet endast i speciella undantagssituationer borde bedömas som mindre grovt. (RH 2008:6)

2.1.3 En man hade utfört sexuella handlingar bestående i att hans och kvinnans könsdelar under en stund vidrörde varandra. Detta var att bedöma som samlag. (Frågan om kvinnan var i hjälplöst tillstånd, se referat 1.2.5.) (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2008-12-12, mål nr B 547-08, 506A-1973-06.)

Ett flertal summariska referat av hovrättsavgöranden som under 2006 meddelades angående våldtäkt finns i RH 2006:81 - RH 2006:104.

2.2 Andra stycket (hjelplöst tillstånd)

2.2.1 De tilltalade hade på ett otillbörligt sätt utnyttjat att målsägandena sov och således var i hjälplöst tillstånd. (NJA 2008 s. 482 I och II, se referat 1.3.1 och 2.1.1.)

2.2.2 Fråga vid prövning av åtal för våldtäkt om målsäganden befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. (RH 2008:84)

2.2.3 En man hade otillbörligt utnyttjat att en kvinna på grund av sömn befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd och fört in sin penis i hennes slida. Trots penetrationen bedömdes gärningen, bland annat på grund av att den varit kortvarig och inte orsakat någon smärta, som våldtäkt, mindre grovt brott. (RH 2008:41)

2.2.4 En man som var fotbollsspelare åtalades för våldtäkt bestående i att han haft samlag med en kvinna medan hon sov. Mannen vitsordade att de hade haft samlag men hävdade att kvinnan frivilligt medverkat. Hovrätten menade att kvinnans uppgifter kunde läggas till grund för bedömningen och fann det utrett att kvinnan sov när han påbörjade samlaget och att mannen insett detta. Mannen utnyttjade därmed otillbörligt att kvinnan befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd och åtalet för våldtäkt var därmed styrkt. Påföljd fängelse 2 år. (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2010-03-12, mål nr B 61-10. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

2.2.5 En man hade utfört sexuella handlingar med en kvinna som var kraftigt berusad och som låg och sov. Hovrätten bedömde att hon var oförmögen att uppfatta vad som utspelade sig runt omkring henne och att hon därmed var i ett hjälplöst tillstånd. Påföljd fängelse 2 år (under 21 år, avser även andra gärningar). (Frågan om den sexuella handlingen var att bedöma som samlag, se referat 1.1.3.) (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2008-12-12, mål nr B 547-08, 506A-1973-06.)

2.2.6 En man dömdes för våldtäkt bestående i att han vid ett tillfälle genomfört bland annat ett samlag med en kvinna genom att otillbörligt utnyttja att hon på grund av psykisk störning befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Kvinnan led av utvecklingsstörning och befann sig vid det aktuella tillfället, enligt domstolen, i en situation som hon utifrån sin psykiska störning inte kunde förstå eller värja sig emot och till följd av detta kunde hon inte värna sin sexuella integritet. Hon hade därmed befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd, något som mannen måste ha insett eller i vart fall varit likgiltig inför. Påföljd fängelse 2 år. (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2008-05-15, mål nr B 357-08, AM-26584-08.)

2.2.7 En man åtalades för våldtäkt av en utvecklingsstörd kvinna på den grunden att mannen genom att genomföra ett samlag med henne otillbörligt utnyttjat hennes hjälplösa tillstånd på grund av störningen. Hovrätten ogillade åtalet. Kvinnan kunde inte anses på grund av sin utvecklingsstörning permanent befinna sig i ett hjälplöst tillstånd. Inte heller visade utredningen att hon vid tillfället för det aktuella samlaget befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. (RH 2006:53)

2.2.8 En man hade under natten haft samlag med en kvinna som dessförinnan intagit såväl alkohol, narkotika som antidepressiv medicin och blivit kraftigt påverkad. Det var utrett att kvinnan på morgonen efter befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd, men fråga var i målet om hon var i ett sådant tillstånd när samlaget ägde rum. Hovrätten konstaterade med hänvisning till NJA 2004 s. 231 att det inte räcker att en person på grund av påverkan eller droger har nedsatt omdöme. Inte heller medför antagandet att hon i ett mindre påverkat tillstånd inte hade samtyckt till någon form av sexuellt umgänge med den betydligt äldre och tidigare obekante mannen att hon hade befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Enligt en vittnesuppgift svarade hon i anslutning till den sexuella handlingen adekvat på en fråga. Hovrätten fann att hon därmed inte befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. En nämndeman var skiljaktig och menade att gärningen var att rubricera som våldtäkt. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2009-06-18, mål nr B 1210-09, AM-60735-08.)

2.2.9 En man hade haft samlag eller annan jämförlig sexuell handling med en kvinna. Fråga var om kvinnan befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Det var utrett att kvinnan konsumerat en betydande mängd alkohol och att hon saknade minnesbilder från en stor del av natten, varför hon själv inte kunnat bidra med uppgifter om sitt tillstånd under den aktuella tiden. Hon visste inte var hon bodde när mannen skulle köra henne hem efteråt. Enligt hovrätten gick det dock ändå inte att dra den säkra slutsatsen att hon faktiskt saknade förmåga att kontrollera sitt handlande eller inte kunde värja sig på det sätt som måste krävas för att det ska vara fråga om ett hjälplöst tillstånd. Åtalet ogillades. (Även refererad med avseende på bevisvärdering, se referat 1.6.3.) (Göta hovrätt, dom 2008-02-11, mål nr B 1-08. Domen finns i Zeteo.)

2.2.10 Tre män åtalades för att ha genomfört samlag och andra liknande sexuella handlingar med en 15-årig flicka genom att otillbörligt utnyttja att hon på grund av bland annat kraftig berusning i förening med sömn- och näringsbrist befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. En av männen åtalades för att därutöver ha genomfört övergreppet genom våld. Denne dömdes för detta. Beträffande de andra två männen var fråga om flickan befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Flickan hade några dygn tidigare avvikit från ett behandlings-

hem, hade inte sovit eller ätit tillräckligt, hade föregående natt utsatts för sexuella övergrepp och hade inga pengar. En avsevärd alkoholförtäring hade förekommit och flickan hade blivit illamående, men hon kunde redovisa klara och detaljerade minnesbilder från händelseförloppet och kunde påföljande morgon, efter endast några få timmars sömn, redogöra för sin situation och agera rationellt vid samtal med SOS-operatören. En kort videosekvens från händelseförloppet visade när flickan leddes till sovrummet och lades på sängen och hon gav intryck av att vara mycket trött och närmast avtrubbad. Flickan själv uppgav att hon inte mindes att hon blivit filmad. Hon hade försökt värja sig när en av männen ville genomföra ett vaginalt samlag och hon hade lyckats avstyra ett sådant samlagsförsök från en av de andra männen. Hovrätten konstaterade att flickan väl kunde sägas ha befunnit sig i en mycket utsatt situation och att männen agerat med ett stort mått av hänsynslöshet och bristande respekt mot henne. Domstolen menade dock att det inte var fråga om något hjälplöst tillstånd. Åtalet ogillades därför mot de två männen. En nämndeman var skiljaktig och menade att flickan var i ett hjälplöst tillstånd. (Svea hovrätt, dom 2005-09-26, mål nr B 5763-05, "Jordbrofallet". Domen finns i Zeteo.)

2.3 Tredje stycket (mindre grov)

2.3.1 En man hade stuckit in sina fingrar i en kvinnas underliv medan hon sov. Han hade avbrutit sitt handlande så snart hon vaknade och klargjorde att hon inte var intresserad av sexuellt umgänge. Hon uppgav att hon hade haft ont i underlivet även dagen efter händelsen. Fråga var bland annat om gärningen var att rubricera som våldtäkt av normalgraden eller som mindre grov (angående bedömningen om den sexuella handlingen var jämförlig med samlag, se referat 2.1.2). Högsta domstolen konstaterade att händelseförloppet var kortvarigt samt att mannen hade avbrutit sitt handlande så snart kvinnan vaknade och klargjorde att hon inte var intresserad av sexuellt umgänge. Vidare hade något våld eller hot inte förekommit och gärningen hade inte haft några förnedrande inslag förutom den kränkning som övergreppet i sig innebar. Gärningen var alltså att rubricera som våldtäkt som var mindre grov. (NJA 2008 s. 482 I)

2.3.2 En man, som var överläkare inom psykiatrin och sedan en längre tid en kvinnas behandlande läkare och terapeut, åtalades för att i samband med terapi i hennes hem med våld ha berört kvinnans underliv och fört upp ett eller flera fingrar i hennes könsorgan samt med tungan berört underlivet. Våldet hade bestått i att mannen tagit ett kraftfullt grepp om kvinnans ena handled, som han kände till tidigare opererats och därför var extra ömtålig, och när kvinnan försökt komma loss vid flera tillfällen vridit om handleden med smärta som följd. Gärningen rubricerades som våldtäkt och fråga var om den var att anse som mindre grov. Hovrätten konstaterade att det mot bakgrund av det våld som förekommit under hela händelseförloppet måste stått helt klart för mannen att kvinnan inte var intresserad av något sexuellt umgänge med honom och att gärningen därför inte var att bedöma som mindre grov. Nämndemännen var skiljaktiga och ansåg att våldtäkten var mindre grov. (Svea hovrätt, dom 2010-05-21, mål nr B 2760-09. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

2.4 Fjärde stycket (grov våldtäkt)

2.4.1 En man hade knuffat omkull en kvinna och släpat med henne ett femtiotal meter. Han hade upprepade gånger hotat att våldta och döda henne. Han hade tilldelat henne knytnävsslag, stampat mot hennes huvud, tagit upprepade stryptag och bitit av en del av hennes öra. Han hade därefter tvingat henne att tåla en sexuell handling som var jämförlig med samlag. Brottet bedömdes som grovt då våldet hade varit av särskilt farlig art och då mannen visat särskild hänsynslöshet eller råhet. (Hovrätten för Övre Norrland, dom 2006-10-02, mål nr B 621-06, "Hagamannen". Domen finns i Zeteo.)

2.4.2 En 19-årig man, som var anställd vid ett gruppboende för att bland annat ta hand om en gravt förståndshandikappad 58-årig kvinna, hade vid ett tillfälle genom misshandel tvingat kvinnan till samlag. Genom att gärningen riktats mot en vanmäktig människa som mannen i sitt arbete haft i uppgift att ta hand om var brottet att bedöma som grovt. Straffvärdet bedömdes motsvara fängelse 6 år, men påföljden bestämdes till fängelse 3 år pga. mannens ålder och psykiska tillstånd. (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2007-03-29, mål nr B 126-07, C-9-3344-06.)

2.4.3 En 52-årig man hade genom hot att offentliggöra nakenbilder på en 19-årig kvinna, fört med sig henne i en bil till en lagerlokal. Under bilfärden hade hon haft ögonbindel samt händerna sammanbundna med ett snöre. I lagerlokalen hade mannen med våld och hot om förtal enligt ovan tvingat kvinnan att tåla sexuella handlingar jämförliga med samlag, vid vilka en dildo använts. Fråga var om brottet var att bedöma som grovt. Hovrätten konstaterade att det i utredningen inte fanns stöd för att mannen visat särskild råhet. Den brottsliga verksamheten hade pågått under lång tid och som försvärande måste också beaktas att kvinnan hade burit bindel och hade haft händerna bundna samt att hon hade varit på en plats där hon var i stort sett utlämnad åt honom. Vidare hade hon fått tåla olika typer av sexuella handlingar och de som innefattat användningen av en dildo fick betraktas som mycket hänsynslösa och förnedrande för henne. Dock beaktades också att kvinnan var fyllda 18 år och således inte längre var underårig samt att hotet inte hade varit av särskilt allvarlig art och att hon inte drabbats av några allvarliga fysiska skador vid brottet. Vid en sammantagen bedömning fann därför hovrätten att brottet inte skulle bedömas som grovt. (Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2009-06-30, mål nr B 1118-09, AM-170668-08.)

2.5 Försök och frivilligt tillbakadragande

2.5.1 En man hade försökt tilltvinga sig en sexuell handling gentemot en kvinna genom att dra omkull henne och försöka dra av henne kläderna. Slutligen hade han avbrutit sina försök. Gärningen var att bedöma som försök till våldtäkt och omständigheten att han avbrutit sina förehavanden föranledde inte någon annan bedömning. Påföljd fängelse 1 år. (Avser gärning före 2005.) (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2007-03-27, mål nr B 3215-06, C5-5-3742-04.)

2.5.2 En man åtalades för att medelst våld ha försökt tvinga en kvinna till samlag. När kvinnan hade uppgett att hon skulle göra som han ville om han inte gjorde henne illa hade han dock avbrutit sitt handlande. Innan de hade skilts åt hade han fått hennes mobiltelefonnummer och han hade ringt upprepade gånger till henne. Våldet bestod i att han hade satt en hand över

hennes mun och dragit ner henne för en trappa till en källarnedgång. Fråga var om försökspunkten var nådd och om det var fråga om frivilligt tillbakaträdande. Hovrätten konstaterade att redan genom att sätta handen för hennes mun och dra ner henne i trappan hade han påbörjat utförandet av brottet och därmed passerat försökspunkten. Vidare konstaterade domstolen att mannen inte ens efter att han låtit henne gå gett upp tanken på att utnyttja det medgivande han tvingat fram genom våld. Han kunde därför inte anses frivilligt ha tillbakaträtt från våldtäktsförsöket. En nämndeman var skiljaktig och menade att gärningen skulle rubriceras som ofredande. (Svea hovrätt, dom 2006-04-21, mål nr B 1687-06. Domen finns i Zeteo.)

2.6 Bevisvärdering avseende våldtäkt

2.6.1 En 20-årig man åtalades för våldtäkt bestående i att han genom våld och knivhot skulle ha tvingat en kvinna till samlag i sin väns lägenhet. Fråga var om det sexuella umgänget framtvings under knivhot. Högsta domstolen kom fram till att det fanns starka skäl som talade för att kvinnan blivit utsatt för ett sexuellt övergrepp, men att det fanns tveksamheter kring hennes uppgifter om att hon blivit knivhotad och att den tekniska utredningen inte hade kunnat belägga detta hot. Då dessutom vittnesuppgifterna från en vän till mannen inte kunde lämnas helt utan avseende kunde det inte anses vara ställt utom allt rimligt tvivel att mannen tilltvingat sig samlag genom knivhot. Högsta domstolen ansåg att det som inträffat i lägenheten var så oklart att inte heller det som åklagaren i övrigt hade lagt mannen till last kunde bilda underlag för en fällande dom. Högsta domstolen ogillade åtalet. (NJA 2009 s. 447 I, RättsPM håller på att skrivas.)

2.6.2 En 15-årig pojke åtalades för våldtäkt bestående i att han skulle ha tvingat en jämnårig flicka till samlag. Pojken hävdade att de var överens om att ha samlag. Fråga var om pojken tilltvingat sig samlag. Högsta domstolen konstaterade att flickans och pojkens berättelser gick starkt isär. Högsta domstolen ansåg att flickan lämnat sina uppgifter på ett sammanhängande och detaljerat sätt men menade också att hennes berättelse till vissa delar präglats av tvekan. Läkarundersökningen gav inte ledning för bedömningen av frågan om pojken tilltvingat sig samlaget med våld. Det var också oklart vad som kommunicerats vid olika telefonsamtal och SMS-trafik efter händelsen, dels mellan parterna, dels mellan flickan och hennes väninna. Högsta domstolen fann det visat att flickan varit med om något obehagligt men ansåg att detta inte behöver betyda att hon tvingats till samlag. Högsta domstolen anförde att kravet på det våld som kommit till användning för att det ska vara fråga om våldtäkt har satts lågt i praxis, men även med beaktande av detta ansåg domstolen att det vid en samlad bedömning inte var ställt utom rimligt tvivel att pojken hade tvingat henne till samlag. Högsta domstolen ogillade åtalet. (NJA 2009 s. 447 II, RättsPM håller på att skrivas.)

2.6.3 En man hade haft samlag eller annan jämförlig sexuell handling med en kvinna. Fråga var om mannen med våld tvingat henne till den sexuella handlingen. Kvinnan hade efter händelsen haft vissa skador i underlivet samt ett par blåmärken, rivmärken och smärtor i nacken. En barnmorska som hade träffat henne några dagar efter händelsen uppgav att kvinnans ätstörning påverkade slemhinnorna i underlivet och gjorde dem ömtåligare samt att skadorna skulle blivit större om hon hade gjort motstånd. Hovrätten konstaterade att någon utredning om att skadorna orsakats av att mannen använt våld

mot henne inte fanns, utöver kvinnans egen uppgift om att hon inte hade haft några skador vid kvällens början. Åtalet ogillades. (Göta hovrätt, dom 2008-02-11, mål nr B 1-08, även refererad under rubriken hjälplöst tillstånd, se referat 1.2.9. Domen finns i Zeteo.)

3 Sexuellt tvång (BrB 6:2)

3.1 Första och andra stycket

3.1.1 En 52-årig man hade med sin hand onanerat åt en 17-årig man när denne sov. Målsäganden var provanställd vid det företag som den tilltalade drev och händelsen hade skett på ett hotellrum under en tjänsteresa. Fråga var bland annat om denna sexuella handling var jämförlig med samlag. Högsta domstolen konstaterade att handlingen att onanera åt en annan person i de flesta fall inte är jämförlig med samlag och att det inte hade framkommit några skäl att bedöma den aktuella handlingen på annat sätt. Gärningen rubricerades alltså som sexuellt tvång (som var av normalgraden, se referat 2.2.2). (NJA 2008 s. 482 II)

3.1.2 En man hade stuckit in sina fingrar i en kvinnas underliv medan hon sov. Han hade avbrutit sitt handlande så snart hon vaknat och klargjort att hon inte var intresserad av sexuellt umgänge. Hon uppgav att hon hade haft ont i underlivet även dagen efter händelsen. Fråga var bland annat om denna sexuella handling var jämförlig med samlag. Högsta domstolen konstaterade att kvinnan utsatts för en inte obetydlig penetrering av underlivet och att kränkningen måste anses snarlik kränkningen av att utsättas för ett påtvingat samlag. Trots att händelseförloppet varit kortvarigt måste handlingen anses jämförlig med samlag. Gärningen rubricerades alltså som våldtäkt, som dock var mindre grov (angående denna bedömning, se referat 1.3.1). (NJA 2008 s. 482 I)

3.2 Tredje stycket (grovt brott)

3.2.1 En 19-årig man åtalades bland annat för att tillsammans med andra ha hotat att slå en svårt schizofrenisjuk kvinna om hon inte följde med till en viss plats och där företog vissa sexuella handlingar. Hon hade beordrats att ta av kläderna på underkroppen samt att upprepade gånger föra in en pinne i analöppningen och/eller slidan och en cigarett i slidan. Kvinnan hade filmats under händelseförloppet samtidigt som yttranden fällt ägnade att kränka kvinnans sexuella integritet. Gärningen bedömdes som sexuellt tvång, grovt brott, på grund av att flera deltagit i övergreppet och då gärningsmännen utnyttjat att kvinnan på grund av psykisk störning befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. (Svea hovrätt, dom 2010-04-23, mål nr B 5077-09. Domen finns i Zeteo.)

3.2.2 En 52-årig man hade med sin hand onanerat åt en 17-årig man när denne sov. Målsäganden var provanställd vid det företag som den tilltalade drev och händelsen hade skett på ett hotellrum under en tjänsteresa. Fråga var bland annat om gärningen, som rubricerades som sexuellt tvång (angående denna bedömning, se referat 2.1.1), var att bedöma som grovt brott. Högsta domstolen konstaterade att målsägandens ungdom och den tilltalades roll som

arbetsgivare inte utgjorde tillräckliga skäl att anse att den tilltalade visat särskild hänsynslöshet. Gärningen bedömdes därför som sexuellt tvång av normalgraden. (NJA 2008 s. 482 II)

4 Sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning (BrB 6:3)

4.1.1 En 40-årig man som varit mentor och betygsättande lärare åt en flicka hade haft upprepade orala och vaginala samlag med henne. För tiden efter att hon fyllt 15 år bedömdes gärningarna som sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, eftersom flickan befunnit sig i en sådan ställning. Mannen dömdes även för våldtäkt mot barn (samlag och handlingar jämförliga med samlag vid upprepade tillfällen från det att flickan var 14 år 9 månader till 15-årsdagen) och sexuellt övergrepp mot barn (hon hade före 15-årsdagen onanerat åt honom). Påföljd fängelse 3 år. (Göta hovrätt, dom 2010-03-29, mål nr B 352-10. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

4.1.2 En man, som arbetade som vårdare på ett sjukhus och hade i uppgift att utöva tillsyn över en kvinna som var intagen där som patient på grund av psykiska problem, hade genom våld tvingat kvinnan till samlag. Mannen åtalades för våldtäkt. Tingsrätten fann utrett att samlag eller sexuell samvaro jämförlik med samlag förevarit. Domstolen konstaterade vidare att kvinnans uppgifter måste värderas med viss försiktighet, främst på grund av hennes psykiatriska diagnos. Åtalet för våldtäkt kunde inte anses styrkt. Där emot fann domstolen att mannen allvarligt hade missbrukat att kvinnan som intagen på en psykiatrisk avdelning och i ett mycket skört tillstånd befunnit sig i en beroendeställning till honom. Mannen dömdes därför för sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. Tingsrättens dom har överklagats av både mannen och åklagaren, men målet är inte avgjort i hovrätten (huvudförhandling är planerad till den 6-7 september 2010). (Halmstads tingsrätt, dom 2010-02-19, mål nr B 2978-09, AM-193413-09. Mål nr i Hovrätten för Västra Sverige är B 1706-10.)

4.1.3 Ett åtal för grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning ogillades eftersom det inte var visat att målsäganden varit i en sådan beroendeställning till den tilltalade som avses i lagrummet. Den 49-årige mannen var psykiatriker och målsäganden, en 20-årig kvinna, hade psykiska problem. De hade fått kontakt genom en gemensam bekant och hade inlett en sexuell relation. Trots att mannen skrivit ut receptbelagd psykiatrisk medicin till henne hade enligt domstolen deras relation inte innehållit sådana moment som får anses normala vid kontakterna mellan en läkare och en patient. Till exempel hade kvinnan aldrig besökt mannens mottagning och han hade inte fört några journaler över kontakterna med henne. (Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2009-05-29, mål nr B 2685-08. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

4.1.4 En man som var anställd vid ett behandlingshem åtalades för att ha haft samlag med en kvinna som vid tillfället var vårdtagare där. Hovrätten konstaterade att mannen aldrig vårdat kvinnan, att kvinnan befunnit sig i en utslussningsfas efter frivillig behandling och att det inte var visat att det främst var mannen som var pådrivande till kontakten. Hovrätten fann att

kvinnan inte varit i en beroendeställning och ogillade åtalet. (Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2010-05-10, mål nr B 305-10. Domen finns i Kar-nov.)

5 Våldtäkt mot barn (BrB 6:4)

Ett flertal summariska referat av hovrättsavgöranden som under 2006 meddelades angående våldtäkt mot barn m.m. finns i RH 2006:105 - RH 2006:132.

5.1 Första stycket (barn under 15 år)

5.1.1 En 49-årig man dömdes för våldtäkt mot barn avseende en 14-årig flicka, omfattande upprepade vaginala och orala samlag i tre olika bostäder under sammanlagt drygt ett dygn. Våldsinslag hade förekommit endast vid ett oralt samlag. Vid ett annat oralt samlag hade mannen inledningsvis sovit. I skadeståndsdelen höjde hovrätten kränkingsersättningen till 100 000 kr bl.a. med hänsyn till att flickan på grund av alkoholberusning och sitt psykiska tillstånd haft särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet samt till att den vuxne alltid bär fullt ansvar för sitt agerande oavsett om barnet tagit eget initiativ. Påföljd fängelse 4 år. (RH 2006:32)

5.1.2 En man som var 16-17 år hade vid flera tillfällen haft samlag med sin två och ett halvt år yngre syster. Gärningarna bedömdes som våldtäkt mot barn, på grund av ålderskillnaden, att det skett vid upprepade tillfällen och att samlagen ibland föregåtts av tjat och påtryckning, vilket innebar att de inte byggts på fullständig frivillighet. (Svea hovrätt, dom 2009-05-28, mål nr B 121-09. Domen finns i Zeteo.)

5.1.3 En man dömdes för våldtäkt mot barn bestående i att han vid i vart fall fyra tillfällen genomfört bland annat samlag med en 13-årig flicka som var hans sambos dotter. Påföljd fängelse 3 år. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2008-05-13, mål nr B 2073-08, AM-122846-07.)

5.1.4 En 31-årig man åtalades för att vid minst fem tillfällen under ett halvårs tid ha haft samlag med en 13-årig flicka. Hovrätten fann att samtliga gärningar var att bedöma som våldtäkt mot barn. Vid det första tillfället hade flickan varit endast 13 år 3 månader och redan hennes ålder talade mot att brottet kunde anses som mindre allvarligt. Vid det sista tillfället hade flickan varit 13 år 9 månader och hovrätten menade att hennes ålder då inte kunde utgöra hinder mot att beakta frivilligheten att ha samlag. Även om samlagen varit frivilliga kunde det inte anses att det varit fråga om ett förhållande som präglats av ömsesidighet. Detta sammantaget med den påtagliga ålderskillnaden gjorde att gärningarna inte kunde bedömas som mindre allvarliga. Påföljd fängelse 3 år. (Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2010-03-08, mål nr B 264-10. Domen finns i Zeteo.)

5.1.5 En 25-årig man hade vid ett tillfälle haft samlag med en flicka som var 13 år 10 månader. De hade haft en relation i några månader och hade kommit överens om att ha samlag. Inget våld eller hot hade förekommit, men mannen hade sagt att om de inte hade samlag skulle han lämna henne eller ha sex med sin fru, vilket flickan hade upplevt som jobbigt. Flickan hade ibland känt att hon ville ha sex med honom och ibland att hon inte ville det. Frågan var om gärningen utgjorde våldtäkt mot barn eller sexuellt utnyttjande

av barn. Högsta domstolen konstaterade att samlaget hade varit av sådant helt frivilligt och ömsesidigt slag som inte var en tillräckligt allvarlig gärning för att bestraffas som våldtäkt mot barn. Domstolen nämnde uttryckligen att mannen och flickan blivit kära i varandra och att vad som kallades den sexuella samvaron planerats av dem båda i samråd. Flickans ålder och mognad ansågs inte i sig utgöra tillräckligt hinder för att beakta frågan om frivillighet. Gärningen rubricerades som sexuellt utnyttjande av barn. Flickans ungdom och den stora ålderskillnaden beaktades vid bedömningen av straffvärdet. Påföljd fängelse 6 månader. (NJA 2006 s. 79 I, se RättsPM 2006:5. Domen har kommenterats av Madeleine Leijonhufvud i Juridisk Tidskrift (JT) 2005-06 s. 900-904.)

5.1.6 En 25-årig man hade vid ett tillfälle haft samlag med en flicka som var 14 år 10 månader. De hade inte haft någon relation sedan tidigare, däremot hade mannen haft ett förhållande med flickans mamma. Parterna hade festat hela kvällen och natten och samlaget hade ägt rum vid 6-7-tiden på morgonen. Flickan hade alltså varit vaken hela natten och hade druckit en inte obetydlig mängd alkohol. Inget våld eller hot hade förekommit. Flickan uppgav dock att hon tre gånger hade sagt att hon inte ville, men att hon inte hade orkat göra fysiskt motstånd. I Högsta domstolen tillade hon dock att hon inte visste om mannen hade uppfattat att hon inte ville. Högsta domstolen konstaterade då att bedömningen fick utgå från att mannen uppfattat samlaget som frivilligt från flickans sida. Frågan var om gärningen utgjorde våldtäkt mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn. Det att kort tid hade återstått tills hon skulle fylla 15 år beaktades och brottet bedömdes som sexuellt utnyttjande av barn. Vid bedömningen av straffvärdet togs dock hänsyn till att flickan, utan att vara i ett hjälplöst tillstånd, hade varit vaken hela natten och hade druckit en betydande mängd alkohol och att mannen hade känt till dessa förhållanden. Påföljd fängelse 1 år. (NJA 2006 s. 79 II, se RättsPM 2006:5. Domen har kommenterats av Madeleine Leijonhufvud i JT 2005-06 s. 900-904.)

5.1.7 En man som var praktikant på en förskola hade fört in sin hand under en 4-årig pojkes byxor och kalsonger och tagit på dennes könsorgan samt vidrört analöppningen, det sistnämnda med tillräcklig kraft för att orsaka smärta. Handlingarna hade varit om än inte långvariga inte heller flyktiga. Fråga var bland annat om den sexuella handlingen var att jämställa med samlag, dvs. om gärningen var att rubricera som våldtäkt mot barn eller som sexuellt övergrepp mot barn. Högsta domstolen konstaterade att den sexuella handling som pojken utsatts för, med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt, inte kunde anses jämförlig med samlag. Gärningen kunde därför inte rubriceras som våldtäkt mot barn, utan istället som sexuellt övergrepp mot barn, som befanns vara av normalgraden (se referat 6.2.1). (NJA 2006 s. 221, se RättsPM 2006:11)

5.1.8 Se referat 14.1.6 (Göta hovrätt, dom 2010-03-29, mål nr B 352-10. Domen finns i Zeteo och i Karnov.).

5.1.9 En 37-årig man åtalades för att vid tre tillfällen ha haft samlag med en flicka som var 14 år 2 månader. Mannen hade varit god vän med flickans pappa och hade på detta sätt lärt känna flickan. Han och flickan hade haft omfattande kontakter vid SMS och MSN. Flickan uppgav att hon egentligen inte hade velat ha samlag men att hon inte hade klarat av att säga nej. Tingsrätten menade att man vid bedömningen därför måste utgå från att

mannen uppfattat samlagen som helt frivilliga. Tingsrätten fann att gärningarna inte kunde anses vara så allvarliga att de skulle rubriceras som våldtäkt mot barn utan att de istället skulle rubriceras som sexuellt utnyttjande av barn. Bestämmelsen om ansvarsfrihet befanns inte vara tillämplig på grund av skillnaden i ålder och utveckling. Påföljd fängelse 8 månader. (Gävle tingsrätt, dom 2010-04-12, mål nr B 2658-09, AM-159230-09. Domen har överklagats både av åklagaren och av mannen. Åklagaren har yrkat att mannen döms för våldtäkt mot barn och i vart fall yrkat straffskärpning. Mål nr i Hovrätten för Nedre Norrland är B 482-10. Huvudförhandling är planerad till den 20 september 2010.)

5.2 Andra stycket (barn 15-17 år samt avkomling)

5.2.1 En man hade vid flera tillfällen genomfört sexuella handlingar jämförbara med samlag med sin 16-åriga dotter. Gärningarna rubricerades som våldtäkt mot barn enligt andra stycket. Påföljd fängelse 2 år 6 månader. Tingsrätten resonerade ganska utförligt kring förhållandena vid inspelningen av förhöret med flickan och kring hennes tillförlitlighet. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2007-10-01, mål nr B 3481-07, AM-38636-07.)

5.3 Tredje stycket (grov våldtäkt mot barn)

5.3.1 En 16-årig man hade under en längre tid vid upprepade tillfällen haft samlag med sin två år yngre syster mot hennes vilja. Övergreppen hade pågått under flera år. Mannen hade hotat med att slå henne om hon berättade för någon och han hade inte brytt sig om hur systemen mårde av handlingarna. Handlandet rubricerades som våldtäkt mot barn och fråga var om gärningarna var att bedöma som grovt brott. Hovrätten konstaterade att mannen genom sitt handlande visat en sådan hänsynslöshet att det borde påverka bedömningen och fann brotten grova. (Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2007-01-15, mål nr B 2914-06. Refererad som RH 2007:89 avseende påföljdsval för unga lagöverträdare. Domen finns i Zeteo.)

5.3.2 En man åtalades för att ha genomfört analt och oralt samlag med sin 8-åriga son. Det befanns utrett att mannen hade begått gärningarna. Fråga var om mannen handlat uppsåtligt. Mannen hade vid tillfället varit höggradigt alkoholpåverkad. Det kunde dock inte uteslutas att det förhållit sig så som mannen hävdade, nämligen att han sovit och haft en erotisk dröm och trott sig tillfredsställa sin maka och att han därmed handlat omedvetet och utan uppsåt. Åtalet ogillades. (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2007-10-07, mål nr 1221-06, C-9-3806-06.)

6 Sexuellt utnyttjande av barn (BrB 6:5)

Se referat 4.1.5, 4.1.6 och 4.1.9.

7 Sexuellt övergrepp mot barn (BrB 6:6)

7.1 Första stycket

7.1.1 En 74-årig man hade hållit fast en 7-årig flicka och mot hennes vilja tagit av henne kläderna på underkroppen och en kort stund tryckt sin penis mellan hennes skinkor, utan att beröra hennes könsorgan eller analöpp-

ning. Beröringen hade orsakat viss smärta. Fråga var om den sexuella handlingen var jämförlig med samlag och om en gärning bedömd som sexuellt övergrepp mot barn var att anse som grovt brott. Eftersom handlingen hade varit kortvarig och någon beröring med flickans könsorgan eller analöppning inte skett fann Högsta domstolen att handlingen inte kunde anses jämförlig med samlag. Mannen dömdes för sexuellt övergrepp mot barn. Beträffande frågan om det brottet var grovt konstaterade Högsta domstolen att varken tillvägagångssättet, flickans ålder eller omständigheterna i övrigt utgjorde skäl att bedöma gärningen som grovt brott. Påföljd fängelse 8 månader, pga. mannens ålder (ej sakprövat i Högsta domstolen). (NJA 2008 s. 1096 I)

7.1.2 En 42-årig man hade vid ett tillfälle fört sitt finger mellan en 5-årig flickas ben på hennes könsorgan och slickat henne på könsorganet. Beröringarna hade inte varit helt flyktiga och de hade inte orsakat någon smärta. Mannen hade varit sambo med flickans mamma. Fråga var om den sexuella handlingen var jämförlig med samlag och om en gärning bedömd som sexuellt övergrepp mot barn var att anse som grovt brott. Högsta domstolen konstaterade att handlingarna inte hade inneburit penetration och att det inte heller i övrigt fanns anledning att bedöma handlandet som jämförligt med samlag. Mannen dömdes för sexuellt övergrepp mot barn. Beträffande frågan om brottet var grovt konstaterade Högsta domstolen att varken tillvägagångssättet, flickans ålder eller omständigheterna i övrigt utgjorde skäl att bedöma gärningen som grovt brott. (NJA 2008 s. 1096 II)

7.1.3 En man hade vid två tillfällen visat sin penis för en 8-årig flicka och förmått henne att gnida eller smeka den. Vid första tillfället hade hon hållit handen på penis i en kort stund, ett fåtal sekunder, medan hon vid det andra tillfället hade gnidit eller smekt penis tills mannen fick utlösning. Handlingen vid det andra tillfället bedömdes som en sexuell handling och brottet rubricerades som sexuellt övergrepp mot barn. Beröringen vid det första tillfället var endast flyktig och hade således inte haft sådan varaktighet att den övergått till att ha masturbatorisk karaktär. Hovrätten bedömde att detta inte var en sexuell handling i lagens mening och gärningen rubricerades som sexuellt ofredande. Ett hovrättsråd och en nämndeman var skiljaktiga och menade att handlingen var att bedöma som en sexuell handling. (Göta hovrätt, dom 2006-03-14, mål nr B 2128-05, C-15-356-05.)

7.1.4 Se referat 14.1.6 (Göta hovrätt, dom 2010-03-29, mål nr B 352-10. Domen finns i Zeteo och i Karnov.).

7.2 Andra stycket (grovt brott)

7.2.1 En man som var praktikant på en förskola hade fört in sin hand under en 4-årig pojkes byxor och kalsonger och tagit på dennes könsorgan samt vidrört analöppningen, det sistnämnda med tillräcklig kraft för att orsaka smärta. Handlingarna hade varit om än inte långvariga inte heller flyktiga. Dessa rubricerades som sexuellt övergrepp mot barn och inte våldtäkt mot barn (se referat 4.1.7). Fråga var bland annat om brottet sexuellt övergrepp mot barn var grovt brott eller av normalgraden. Högsta domstolen konstaterade att det varit fråga om kortvarig beröring som vållat övergående smärta

men ingen iakttagbar fysisk skada och att varken tillvägagångssättet eller poj-
kens ålder utgjorde tillräckliga skäl för att det skulle kunna anses att mannen
visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Brottet bedömdes alltså vara av
normalgraden. (NJA 2006 s. 221, se RättsPM 2006:11)

7.3 Bevisvärdering avseende sexuellt övergrepp mot barn

7.3.1 Ett åtal mot en man för att vid upprepade tillfällen under ett års
tid ha genomfört sexuella handlingar med en 7-årig flicka ogillades pga. bris-
tande bevisning. Presidenten och ett hovrättsråd var skiljaktiga, de betonade
att ett barnperspektiv måste anläggas och underbyggde sin bedömning med
fakta om hur barn i aktuell ålder uttrycker sig och reagerar i den uppkomna
situationen. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2009-04-22, mål nr
B 3909-08, AM-130735-07.)

8 Samlag med avkomling eller med syskon (BrB 6:7)

8.1.1 Se referat 14.1.12 (Hovrätten för Nedre Norrland, dom
2008-11-21, mål nr B 1086-08. Domen finns i Zeteo.).

9 Utnyttjande av barn för sexuell posering (BrB 6:8)

9.1.1 En man hade fotograferat en 16-årig flicka när hon poserade na-
ken och hade därigenom främjat och utnyttjat att hon utförde sexuell pose-
ring, som varit ägnad att skada hennes hälsa och utveckling. Genom flickans
uppgifter, som lades till grund för bedömningen, var det klart att mannen
hade förstått att hon hade varit under 18 år. (Svea hovrätt, dom 2008-06-19,
mål nr B 8674-07. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

10 Köp av sexuell handling av barn (BrB 6:9)

10.1.1 En person dömdes för köp av sexuell handling av barn. Fråga var
om påföljd för brottet och om barnet var berättigat till skadestånd för kränk-
ning genom brott. (RH 2008:79)

10.1.2 En man dömdes bland annat för köp av sexuell handling av barn
vid femton tillfällen. Han hade därvid köpt sexuella handlingar av tre olika
pojkar som hade varit 15 och 17 år. Påföljd fängelse 1 år (se vidare under
Straffvärde, påföljd m.m., referat 14.1.8). (Hovrätten för Västra Sverige, dom
2009-07-15, mål nr B 2625-09. Domen finns i Zeteo.)

11 Sexuellt ofredande (BrB 6:10)

11.1.1 En linjebussförare hade i tjänsten sexuellt ofredat en 16-årig flicka genom att upprepade gånger kyssa henne och försöka att kyssa henne samt genom att röra vid hennes ena bröst. Med hänsyn till omständigheterna vid gärningen, flickans ålder samt det missbruk av allmänhetens förtroende för förare av busstrafik som handlandet inneburit befanns straffvärdet överstiga bötesnivån. Därtill fråga om brottet var av sådan art att det förelåg en presumption för fängelse som påföljd. (RH 2008:40)

11.1.2 Uppsåt till sexuellt ofredande ansågs inte föreligga hos en person som led av kroniska och orubbliga vanföreställningar beträffande målsägandens inställning till det aktuella handlandet. (RH 2009:11)

11.1.3 En student vid Teaterhögskolan hade deltagit i ett samarbetsprojekt mellan Dramatiska institutet och Teaterhögskolan angående bl.a. barns förhållningssätt och upplevelse av den egna kroppen, kärlek och sexualitet. Som ett led i detta projekt hade han för barn i 6-årsåldern läst upp två berättelser med sexuellt innehåll. Handlandet bedömdes som ofredande och inte som sexuellt ofredande. Avser en gärning före lagändringen 2005. (RH 2006:57)

Några summariska referat av hovrättsavgöranden som under 2006 meddelades angående sexuellt ofredande finns i RH 2006:133 - RH 2006:136.

12 Köp av sexuell tjänst (BrB 6:11)

12.1.1 Köp av sexuella tjänster som förmedlats genom organiserad prostitution bedömdes innefatta försvärande omständigheter varför påföljden bestämdes till villkorlig dom jämte böter. Även utnyttjande i visst fall av den prostituerades underläge bedömdes på samma sätt. (RH 2008:59)

12.1.2 Två män åtalades för att mot ersättning ha skaffat en tillfällig sexuell förbindelse med en kvinna. Den betalning som hade erlagts av männen var 300 kr var, vilken hade varit avsedd att täcka kvinnans omkostnader för hotellrum, resa m.m. Domstolen fann att de betalningar som erlagts inte kunde ses som en ersättning i bestämmelsens mening och åtalen ogillades. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2006-03-15, mål nr B 4696-05, C2-3-3474-05.)

12.2 Försök

12.2.1 En man åtalades för att på Malmskillnadsgatan i Stockholm ha försökt skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, genom att kontakta en kvinna där i avsikt att köpa sex. Kvinnan, som var polis och arbetade i ett projekt mot prostitution på nämnda gata, hade svarat att hon inte var intresserad. Tingsrätten fann att fara för brottets fullbordan hade varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter och att mannen skulle dömas för försök till köp av sexuell tjänst. Påföljd 40 dagsböter. (Stockholms tingsrätt, dom 2009-10-19, mål nr B 14654-09, AM-147634-09.)

12.3 Äldre fall

12.3.1 Straffmätning vid köp av sexuella tjänster. Högsta domstolen slog fast att normalpåföljden var 50 dagsböter. (NJA 2001 s. 527)

12.3.2 Försökspunkten vid köp av sexuella tjänster. (RH 2002:16)

13 Koppleri (BrB 6:12)

13.1 Första och andra stycket

13.1.1 En man åtalades bland annat för att ha främjat att åtminstone hundra personer haft tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Främjandet hade bestått bland annat i att mannen skapat och administrerat en hemsida där han lagt in annonser och länkar till ett drygt hundratal andra hemsidor där personer erbjudit tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Vidare hade han hjälpt några av dessa personer med uppbyggnad och utformning av deras hemsidor. Mannen dömdes för koppleri. Fråga var om brottet var att bedöma som grovt. Hovrätten fann att inte enbart skapandet av möjligheten för åtminstone hundra personer att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning gjorde att brottsligheten var att bedöma som grovt koppleri. Hovrättslagmannen var skiljaktig och menade, mot bakgrund av att verksamheten pågått i över ett års tid, att antalet länkar uppgått till omkring hundra samt att upplägget har varit väl strukturerat och gett ett affärsmässigt intryck, att brottet var att anse som grovt. (Svea hovrätt, dom 2009-07-08, mål nr B 3629-09. Domen finns i Karnov. Hittas där under mål nr B 4186-09, narkotikabrott.)

Se också RättsPM 2006:12 om människohandel och koppleri. Där finns på s. 49 – 120 referat av ett flertal domar angående koppleri.

13.2 Tredje stycket (grovt brott)

13.2.1 Fråga om brotten var att bedöma som grova. Avser händelser före 2005. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2005-03-16, mål nr B 1227-05. Domen finns i Zeteo.)

14 Ansvarsfrihetsregeln (BrB 6:14)

14.1.1 En 17-årig man hade vid ett tillfälle haft samlag med en flicka som var 14 år 7 månader. Åtalet gällde sexuellt utnyttjande av barn. Parterna var kamrater och hade umgåtts en längre tid, dock utan sexuella kontakter. Det fanns inte bevisning för annat än att den sexuella handlingen var ömsesidig och helt frivillig från bådadas sida. Fråga var om ansvarsfrihetsregeln var tillämplig. Skillnaden mellan dem i ålder och utveckling ansågs inte vara så stor att regeln inte kunde tillämpas. Högsta domstolen menade att ju närmare 15-årsgränsen den yngre är, desto större åldersskillnad är det rimligt att godta, jämfört med om den yngre just fyllt 14 år. Högsta domstolen konstaterade vidare att ett vänskapsförhållande av nu aktuellt slag får anses uppfylla förarbetenas krav på "en nära och god relation". Regeln bedömdes tillämplig och mannen dömdes inte till ansvar. (NJA 2007 s. 201, se RättsPM 2007:9)

14.1.2 Två män, 15 respektive 16 år, åtalades för att ha haft samlag med en 14-årig flicka respektive ha låtit flickan onanera åt den ene mannen så att han fick utlösning. Fråga var om ansvarsfrihetsregeln var tillämplig. Handlingarna var frivilliga från flickans sida. Parterna var skolkamrater och handlingarna, som hade skett i ett musikrum i skolans källare, var inte planerade, vilket innebar att flickan inte hade haft mycket tid för eftertanke. Samlaget med den ene mannen hade skett i närvaro av den andre. Även om den ene mannen och flickan efter händelsen en kortare tid hade varit ett par kunde händelserna i skolans källare inte ses som uttryck för sådana ömma känslor som enligt lagens intentioner skulle kunna motivera ansvarsfrihet. Den bestämmelsen ansågs alltså inte tillämplig och båda männen dömdes för sexuellt utnyttjande av barn. (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2006-09-06, mål nr B 2666-06, C4-11-499-06, refererad summariskt som RH 2006:126)

15 Straffvärde, påföljd m.m.

15.1.1 Skyddstillsyn med föreskrift om kontraktsvård ansågs inte kunna komma i fråga som påföljd för sexuellt utnyttjande av underårig och barnpornografibrott, när straffvärdet för brotten motsvarade fängelse 1 år 6 månader och behandlingsplanen inte var tillräckligt ingripande. (NJA 2006 s. 212)

15.1.2 Straffmätning vid upprepade fall av våldtäkt mot och sexuellt utnyttjande av barn. (NJA 2006 s. 510, se RättsPM 2006:20)

15.1.3 En 15-årig pojke hade av tingsrätten dömts för försök till våldtäkt mot barn. Den låga åldern hade utgjort skäl för att, med tillämpning av 29 kap. 7 § BrB, bestämma påföljden till dagsböter. Fråga var om skäl för prövningstillstånd i hovrätten. Högsta domstolen konstaterade att den aktuella brottsligheten var av mycket allvarligt slag och att förhållandet att påföljden hade bestämts endast till böter inte berodde på själva brottet. Därför förelåg synnerliga skäl för prövningstillstånd i hovrätten och Högsta domstolen meddelade tillstånd till prövning av ansvarsfrågan i hovrätten. (NJA 2007 s. 53)

15.1.4 Sexuellt utnyttjande av barn. Flickans ungdom och den stora ålderskillnaden beaktades vid bedömningen av straffvärdet, som befanns motsvara fängelse 6 månader. I fråga om påföljdsvalet anförde Högsta domstolen att en presumtion för fängelse måste anses föreligga, vilket dock inte innebar att brottet skulle anses vara av sådan art att annan påföljd än fängelse var utesluten. I detta fall hade brottet ett så högt straffvärde som fängelse 6 månader och med beaktande av detta och de faktorer som inverkat på straffvärdebedömningen fick det dock anses att annan påföljd än fängelse kunde komma i fråga endast om alldeles speciella omständigheter, exempelvis hänförliga till den tilltalades person, skulle tala för detta. (NJA 2006 s. 79 I, se RättsPM 2006:5. Domen har kommenterats av Madeleine Leijonhufvud i JT 2005-06 s. 900-904.)

15.1.5 Sexuellt övergrepp mot barn, av normalgraden, vid ett tillfälle. Högsta domstolen beaktade att målsäganden hade varit endast 4 år gammal och att den tilltalade, som hade varit praktikant vid den förskola där målsäganden gick, hade haft tillsyn över målsäganden och bestämde straffvärdet till

motsvarande fängelse 6 månader. Domstolen konstaterade vidare att för brottet sexuellt övergrepp mot barn måste en presumtion för fängelse anses föreligga. (NJA 2006 s. 221, se RättsPM 2006:11)

15.1.6 En 40-årig man som varit mentor och betygsättande lärare åt en flicka hade haft upprepade orala och vaginala samlag med henne. För tiden efter att hon hade fyllt 15 år bedömdes gärningarna som sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, eftersom flickan befunnit sig i en sådan ställning. Mannen dömdes även för våldtäkt mot barn (samlag och handlingar jämförliga med samlag vid upprepade tillfällen från det att flickan var 14 år 9 månader till 15-årsdagen) och sexuellt övergrepp mot barn (hon har före 15-årsdagen onanerat åt honom). Påföljd: Hovrätten ansåg att straffvärdet för den samlade brottsligheten översteg fängelse 3 år. På grund av att mannen förlorat sina anställningar bestämdes påföljden till fängelse 3 år. (Göta hovrätt, dom 2010-03-29, mål nr B 352-10. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

15.1.7 En man dömdes för våldtäkt vid sex tillfällen samt för misshandel och olaga frihetsberövande. Våldtakterna bedömdes vara allvarliga och det samlade straffvärdet ansågs motsvara fängelse 6 år 6 månader. (Göta hovrätt, dom 2009-10-23, mål nr B 2212-09. Domen finns i Karnov.)

15.1.8 En man dömdes för köp av sexuell handling av barn vid femton tillfällen och för föregivande av allmän ställning. Hovrätten konstaterade att det varit fråga om ett närmast systematiskt utnyttjande av personer under 18 år och att det vid varje tillfälle varit fråga om avancerade sexuella handlingar. Hovrätten bedömde att straffvärdet av varje brott uppgick till åtminstone ett par månaders fängelse och att det samlade straffmättningsvärdet motsvarade fängelse cirka 1 år 3 månader. Såväl brottslighetens karaktär som det höga straffvärdet talade för att påföljden borde bestämmas till fängelse. Med beaktande av reglerna i 34 kap. BrB bestämdes påföljden till fängelse 1 år. (Se också referat 9.1.2) (Hovrätten för Västra Sverige, dom 2009-07-15, mål nr B 2625-09. Domen finns i Zeteo.)

15.1.9 En man, som var överläkare inom psykiatri och sedan en längre tid en kvinnas behandlande läkare och terapeut, åtalades för att i samband med terapi i hennes hem med våld ha berört kvinnans underliv och fört upp ett eller flera fingrar i hennes könsorgan samt med tungan berört underlivet. Våldet hade bestått i att mannen tagit ett kraftfullt grepp om kvinnans ena handled, som han kände till tidigare opererats och därför var extra ömtålig, och när kvinnan försökt komma loss vid flera tillfällen vridit om handleden med smärta som följd. Gärningen rubricerades som våldtäkt av normalgraden. Därutöver dömdes mannen för sexuellt ofredande och två fall av övergrepp i rättsak. Hovrätten beaktade i försvårande riktning att mannen missbrukat kvinnans förtroende för honom som behandlande läkare och i mildrande riktning dels att mannen tvingats säga upp sig från sin anställning som överläkare, dels att en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks (drygt två år mellan brottet och väckande av åtal, därefter ett och ett halvt år till hovrättens dom). Påföljden bestämdes till fängelse 2 år. (Svea hovrätt, dom 2010-05-21, mål nr B 2760-09. Domen finns i Zeteo och i Karnov.)

15.1.10 En man dömdes för sex fall av våldtäkt och tio fall av sexuellt tvång. I vart fall ett av våldtäktsbrotten var mycket allvarligt och hade ett straffvärde som översteg minimistrafvet för våldtäkt. Hovrätten fann att brottslighetens samlade straffvärde svarade mot fängelse 4 år. (Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2009-06-30, mål nr B 1118-09, AM-170668-08.)

15.1.11 En 19-årig man, som var anställd vid ett gruppboende för att bland annat ta hand om en gravt förståndshandikappad 58-årig kvinna, hade vid ett tillfälle genom misshandel tvingat kvinnan till samlag. Genom att gärningen riktats mot en vanmäktig människa som mannen i sitt arbete haft i uppgift att ta hand om var brottet att bedöma som grovt. Straffvärdet bedömdes motsvara fängelse 6 år, men påföljden bestämdes till fängelse 3 år pga. mannens ålder och psykiska tillstånd. (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2007-03-29, mål nr B 126-07, C-9-3344-06.)

15.1.12 En man dömdes för att under sju års tid minst en gång i veckan ha haft samlag med sin dotter. Därefter hade samlag förekommit mer sällan i ytterligare ett och ett halvt år, efter att flickan flyttat hemifrån. Övergreppen hade börjat när flickan var 12 år. Gärningarna rubricerades som grovt sexuellt utnyttjande av underårig (fram till flickans 18-årsdag), sexuellt umgänge med avkomling (avseende tiden från 18-årsdagen till lagändringen 2005) och samlag med avkomling (avseende tiden efter lagändringen). Enligt mannen skulle det ses som en förmildrande omständighet att något våld aldrig förekommit och att flickan inte lidit någon skada av det inträffade. Hovrätten fann dock, i ett utförligt resonemang, inga förmildrande omständigheter och menade att straffvärdet motsvarade fängelse 6 år. (Hovrätten för Nedre Norrland, dom 2008-11-21, mål nr B 1086-08. Domen finns i Zeteo.)

15.1.13 Påföljd för en gärningsman som när brotten, bland annat grov våldtäkt mot barn, begicks var mellan 15 och 17 och ett halvt år. Domstolen fann att hänsynen till dennes låga ålder borde leda till att ett fängelsestraff, om ett sådant valdes som påföljd, bestämdes till strax över 1 år. Påföljden bestämdes till ungdomsvård. (RH 2007:89)